

Małgorzata Górka¹, Anna Rogowska², Ewelina Haczela³

SPRAWOZDANIA FINANSOWE I ICH ROLA W FUNKCJONOWANIU PRZEDSIĘBIORSTW

Streszczenie: Skutki wszelkich decyzji gospodarczych podejmowanych przez podmioty gospodarcze koncentrują się na płaszczyźnie finansowej. Z tego względu przedsiębiorstwa muszą uwzględniać kryterium finansowe oprócz innych ważnych aspektów tj. prawnych, organizacyjnych czy personalnych. Umiejętność przeprowadzania właściwej metodycznie i merytorycznie oceny kondycji finansowej przedsiębiorstwa jest jedną z najistotniejszych przesłanek zarządzania. Informacje zawarte w rocznym sprawozdaniu finansowym stanowią powiązanie rachunkowości, finansów oraz zarządzania przedsiębiorstwem. Sprawozdanie finansowe ma więc na celu opisanie rzeczywistości finansowej przedsiębiorstwa i dla zarządzających, właścicieli i szeroko rozumianych interesariuszy. Przedstawiono znaczenie i rolę sprawozdań finansowych w funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych.

Słowa kluczowe: sprawozdanie finansowe; finanse; sprawozdawczość; bilans; rachunek zysków i strat

¹ Dr inż. Małgorzata Górka, Instytut Gospodarki i Polityki Społecznej, Zakład Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Piłonia w Krośnie.

² Anna Rogowska, Studenckie Koło Naukowe Ekonomistów, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Piłonia w Krośnie.

³ Ewelina Haczela, Studenckie Koło Naukowe Ekonomistów, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Piłonia w Krośnie.

Wstęp

Trafne decyzje gospodarcze wymagają stałego dopływu kompleksowych i rzetelnych informacji gospodarczych. Na ich podstawie podmioty gospodarcze podejmują decyzje strategiczne i operacyjne. Strategiczne obejmujące sytuację gospodarczą, jak i operacyjne dotyczące działalności przedsiębiorstwa. Informacje wykorzystywane w procesach decyzyjnych mają charakter syntetyczny lub analityczny. Informacje syntetyczne są przetwarzane w oparciu o dostępne narzędzia rachunkowa, z kolei analityczne służą do wyjaśniania przyczyn zmian oraz skutków i czynników kształtujących wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa⁴.

Sprawozdawczość finansową można określić jako proces komunikowania informacji finansowych oczekiwanych przez odbiorców. Proces ten wymaga wcześniejszego poprawnego zidentyfikowania zdarzeń gospodarczych wpływających na sytuację finansową i wyniki jednostki gospodarczej oraz wycen skutków tych zdarzeń. Efektem końcowym procesu sprawozdawczości finansowej są sprawozdania finansowe⁵.

Zasadniczym celem sprawozdania finansowego jest wg ustawy o rachunkowości jest rzetelna i jasna prezentacja sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki.

Celem publikacji jest przedstawienie roli i znaczenie sprawozdań finansowych w funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych. Dokonano analizy literatury z zakresu sprawozdawczości finansowej.

Istota, cele i zasady sprawozdań finansowych

Informacje finansowe można czerpać z różnych źródeł takich jak: ewidencja księgową, statystyki przedsiębiorstwa lub dokumentacja księgową. Jednak podstawowym źródłem informacji jest sprawozdanie finansowe. Z tego powodu analiza danych, które znajdują się w sprawozdaniu finansowym, jest najistotniejszym ujęciem badawczym jakie stosuje się w analizie finansowej. Analiza danych nosi nazwę analizy sprawozdań finansowych. Skupia się ona na przetwarzaniu oraz interpretacji danych znajdujących się w sprawozdaniu finansowym. Jej celem

⁴ R. Nesterowicz, *Sprawozdawczość finansowa i jej rola w ocenie wyników działalności przedsiębiorstw* [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, z. 39 (3/2014), Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014, s. 320-329.

⁵ W. Gos, M. Janowicz, P. Mućko, A. Niemiec, W. Skoczylas, P. Waśniewski, *Sprawozdania finansowe i ich analiza*, Wyd. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2015.

jest ocena sytuacji majątkowej, finansowej i wyników, jakie uzyskała jednostka gospodarcza. Jest również podstawą do podejmowania właściwych decyzji ekonomicznych. Daje możliwość kompleksowej oceny sytuacji finansowej jednostki gospodarczej oraz znalezienia potencjalnych nieprawidłowości, które w niej funkcjonują. Analiza sprawozdań finansowych umożliwia również porównanie działalności danej jednostki do innych jednostek⁶.

Według Bednarskiego⁷ sprawozdawczość finansowa dzieli się na sprawozdawczość rzeczową i sprawozdawczość finansową. Sprawozdawczość finansowa służy przede wszystkim do analizy finansowej, natomiast sprawozdawczość rzeczowa stanowi podstawowe źródło do analizy techniczno-ekonomicznej. Podmioty gospodarcze chcąc kompleksowo ocenić wybrane zagadnienie posługują się zarówno jednym, jak i drugim rodzajem sprawozdawczości.

Podstawowym źródłem informacji ekonomicznej dotyczącej działalności jednostki gospodarczej są, obowiązkowe sprawozdania finansowe, które stanowią podstawę do podejmowania decyzji są sprawozdania finansowe. Według Nowaka⁸ analiza danych zawartych w sprawozdaniach finansowych nie może być utożsamiana z analizą finansową. Sprawozdania finansowe bowiem wykorzystywane są jako główne, ale nie jedyne źródło danych niezbędnych do analizy finansowej. Z tego względu analiza sprawozdań finansowych ma węższy zakres informacji.

Zgodnie z przepisami prawnymi [art. 45] ustawy o rachunkowości⁹ mówi, iż sprawozdanie składa się z trzech elementów: bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej obejmującej wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia. Natomiast sprawozdania finansowe podlegające obowiązkowemu badaniu przez biegłego rewidenta, zgodnie z artykułem 64 ustawy o rachunkowości obejmują ponadto rachunek przepływów pieniężnych oraz zestawienie zmian w kapitale (fundusz) własnym (rys. 1).

Aby sprawozdanie było klarowne, rzetelne i prawidłowe muszą być sporządzone według określonych zasad. Do najważniejszych należą:

⁶ E. Nowak, *Analiza sprawozdań finansowych*, Wyd. PWN, Warszawa 2008, s. 33.

⁷ L. Bednarski, *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie* (wydanie IV zmienione), Wyd. PWE, Warszawa 2004.

⁸ E. Nowak, *Analiza sprawozdań finansowych...*, op. cit.

⁹ Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (DzU. Z 1994 r. nr. 121, poz. 591 z późn. zm.).

- zasada memoriałowa, która nakłada na jednostki obowiązek ujmowania w danym roku obrotowym wszystkich operacji gospodarczych, które w nim nastąpiły, bez względu na to czy rozrachunki powstałe w związku z nimi zostały w tych okresach uregulowane;
- zasada kontynuacji działania, która wprowadza domniemanie, że jednostki gospodarcze nadal będą funkcjonowały w niezmiennym zakresie;
- zasada wiernego obrazu, która to zobowiązuje jednostki gospodarcze do odzwierciedlenia w ich rachunkowości realnej sytuacji finansowej i majątkowej, które uwzględniają różne warunki zewnętrzne, tj. wahania kursów walut, sytuacja na rynku, wahania giełdowe czy stopę inflacji;
- zasada ostrożności, tzw. ostrożnej wyceny, która dotyczy takiego oszacowania majątku i kapitału jednostki gospodarczej, aby pomiar ten nie spowodował deformacji wyniku finansowego;
- zasada periodyzacji, która dotyczy obejmowanie działalności jednostek gospodarczych w wyznaczonych odcinkach czasu, które ograniczone są okresami obrachunkowymi (umownymi datami);
- zasada podmiotowości, która polega na prowadzeniu rachunkowości w jednostkach gospodarczych, które są samodzielne pod względem majątkowym, prawnym, organizacyjnym¹⁰.

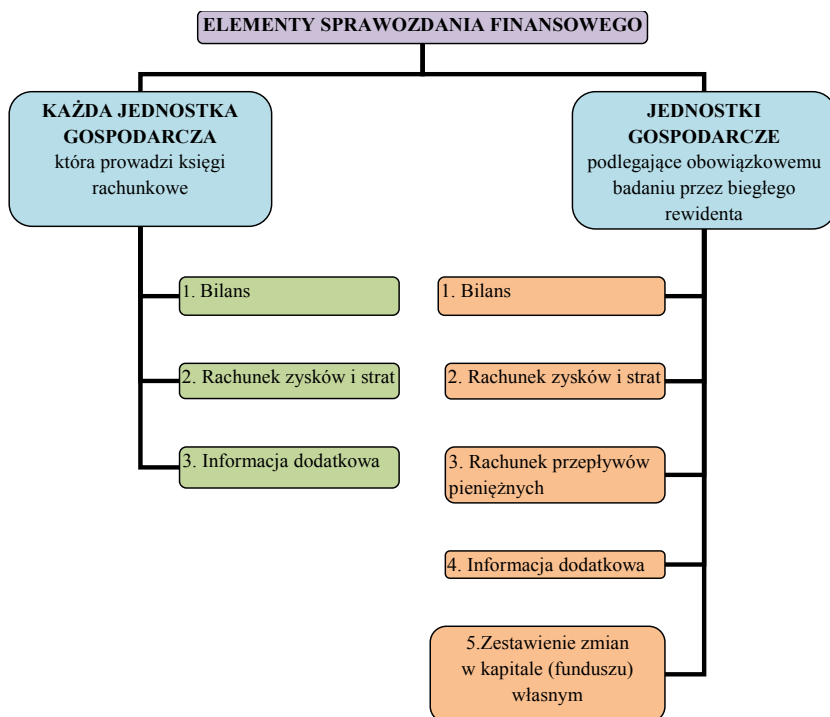
Podstawowym celem sprawozdań finansowych jest zaspokajanie potrzeb informacyjnych użytkowników z zewnątrz. Są one również głównym źródłem informacji finansowych dla użytkowników, którzy będą mogli podejmować decyzje kredytowe, transakcyjne i inwestycyjne¹¹.

Odbiorcami tych informacji są inwestorzy, akcjonariusze, kredytodawcy, pracownicy, kontrahenci, władze podatkowe, zarząd przedsiębiorstwa¹². Aby uczestnicy mogli prawidłowo korzystać ze sprawozdań finansowych muszą one być: zrozumiałe, przydatne, wiarygodne, porównywalne. Cechy te mają bardzo duże

¹⁰ R. Nesterowicz, *Sprawozdawczość finansowa i jej rola w ocenie wyników działalności przedsiębiorstw...*, op. cit.

¹¹ I. Olchowicz, A. Tłaczała, *Sprawozdawczość finansowa*, Wyd. Difin, Warszawa 2002.

¹² W. Gos, *Sprawozdawczość i rewizja finansowa*, Instytut Audytu i Doradztwa, Warszawa 2005.

Rysunek 1. Elementy rocznego sprawozdania finansowego jednostek gospodarczych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 roku, Dz. U. z 2009 r., nr 152, poz. 1223 ze zm.

znaczenie dla użytkowników, dlatego należy przestrzegać ich podczas pisania sprawozdań finansowych¹³. Z kolei w założeniach koncepcyjnych sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości określa się, że celem sprawozdań finansowych jest dostarczenie informacji o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz o zmianach jednostki, które będą pomocne szerokiemu kręgowi użytkowników przy podejmowaniu decyzji gospodarczych¹⁴.

¹³ M. Sierpińska, Jachna T., *Metody podejmowania decyzji finansowych*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2007.

¹⁴ M. Tokarski, *Sprawozdanie finansowe – niedoskonałe źródło informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa*, [w:] Rola przedsiębiorczości w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 5. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Wydawnictwo Nowa Era. Warszawa – Kraków 2009.

Bilans jako element sprawozdania finansowego

W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele definicji na temat bilansu. Zdaniem Walińskiej¹⁵, bilans jest zestawieniem finansowym sporządzanym na konkretny dzień, zawierającym z jednej strony aktywa (majątek) jednostki, z drugiej natomiast źródła finansowania tego majątku (pasywa). Według Gabrusewicza i Kołaczyka¹⁶ bilans to usystematyzowane dwustronne zestawienie wyrażonych w mierniku pieniężnym składników aktywów i pasywów, sporządzone na określony dzień. Brzezin¹⁷ podaje, że bilans majątkowy jest to zestawienie majątku i źródeł pochodzenia, sporządzonych w pewnej określonej formie i w pewnym określonym momencie czasowym.

Bilans to podstawowy dokument sprawozdawczości finansowej, który ilustruje stan majątku i źródła jego finansowania na dany moment. Inaczej mówiąc to fotografia przedsiębiorstwa, przedstawiająca jego statyczny obraz. Bilans przedsiębiorstwa dzieli się na dwie części aktywa i pasywa. Aktywa to całokształt składników majątkowych przedsiębiorstwa w ujęciu wartościowym, które są wykorzystywane w działalności gospodarczej. Mogą mieć charakter trwały bądź obrotowy. Mogą mieć postać wartościową (gotówka, należności) lub rzeczową (środki trwałe, wyroby gotowe). Pasywa, nazywane majątkiem przedsiębiorstwa, pochodzą z różnych źródeł własnych bądź obcych. Występują jedynie w formie wartościowej. Podstawową zasadą budowy bilansu jest zasada równowagi bilansowej. Polega ona na tym, że wszystkie aktywa przedsiębiorstwa muszą mieć swoje odbicie w pasywach. Z tego powodu suma bilansowa aktywów zawsze jest równa sumie pasywów¹⁸. Bilans sporządza się zazwyczaj na koniec roku. Wtedy nazywa jest bilansem zamknięcia tego roku i równocześnie bilansem otwarcia następnego roku obrotowego. Innymi sytuacjami, w których sporządza się bilans są: dzień zakończenia działalności z powodu sprzedaży lub upadłości przedsiębiorstwa, dzień przed zmianą formy prawnej oraz dzień postawienia podmiotu w stan likwidacji lub upadłości¹⁹.

¹⁵ E. Walińska, *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa, 2009, s. 204-209.

¹⁶ W. Gabrusewicz, Z. Kołaczyk, *Bilans. Wartość poznawcza i analityczna*, Wyd. Difin, Warszawa, 2005.

¹⁷ W. Brzezin, *Ogólna teorii rachunkowości*, Wyd. Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 1998.

¹⁸ F. Bławat, *Analiza ekonomiczna*, Wyd. PWN, Warszawa 2003, s. 52.

¹⁹ M. Sierpińska, T. Jachna, *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, Wyd. PWN, Warszawa 2006, s. 50.

W Polsce bilans sporządzany jest za pomocą metody netto, która polega na ujmowaniu składników aktywów i pasywów według ich bieżącej wartości księgowej, pomniejszonej o odpisy i korekty. Aktywa znajdujące się po lewej stronie tabeli są uporządkowane według narastającego stopnia płynności, czyli ilości czasu potrzebnego do zamiany aktywów na gotówkę. Natomiast pasywa będące z prawej strony bilansu są uszeregowane według pilności ich zwrotu, czyli stopnia wymagalności²⁰.

Tabela 1. Schemat uproszczonego bilansu.

AKTYWA	PASYWA
A. AKTYWA TRWAŁE	B. KAPITAŁ WŁASNY
I. Wartości niematerialne i prawne II. Rzeczowe aktywa trwałe III. Należności długoterminowe IV. Inwestycje długoterminowe V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	I. Kapitał (fundusz) podstawowy II. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna) III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna) IV. Kapitał (fundusz) zapasowy V. Kapitał (fundusz) z aktualizacji i wyceny VI. Pozostałe kapitały (fundusz) rezerwowe VII. Zysk (strata) z lat ubiegłych VIII. Zysk (strata) netto IX. Odpisy z zysku brutto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)
C. AKTYWA OBROTOWE	D. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA
I. Zapasy II. Należności krótkoterminowe III. Inwestycje krótkoterminowe IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	I. Rezerwy na zobowiązania II. zobowiązania długoterminowe III. Zobowiązania krótkoterminowe IV. Rozliczenia międzyokresowe
AKTYWA RAZEM	PASYWA RAZEM

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Kiziukiewicz i Sawicki²¹.

Aktywa dzielą się na: aktywa trwałe (użytkowane dłużej niż 12 miesięcy) i obrotowe (wykorzystywane nie dłużej niż 12 miesięcy). W grupie aktywów trwałych wyróżnia się:

²⁰ W. Dębski, *Teoretyczne i praktyczne aspekty zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, Wyd. PWN, Warszawa 2005, s. 42.

²¹ T. Kiziukiewicz, K. Sawicki, *Rachunkowość małych przedsiębiorstw*, Wyd. PWE, Warszawa 2012.

- wartości niematerialne i prawne – nabyte prawa majątkowe użytkowane dłużej niż rok, przydzielone na potrzeby jednostki (autorskie prawa majątkowe, prawa do wynalazków i patentów, know-how),
- rzeczowe aktywa trwałe – zasoby majątkowe mające charakter materialny, użytkowane dłużej niż 1 rok (środki trwałe: grunty, budynki, maszyny, środki transportu; środki trwałe w budowie: koszty poniesione podczas budowy, koszt montażu środka trwałego; zaliczki na środki trwałe w budowie),
- należności długoterminowe – całość należności wymagalnych powyżej 12 miesięcy od dnia bilansowego,
- inwestycje długoterminowe – aktywa zakupione w celu uzyskania korzyści majątkowych w okresie powyżej 12 miesięcy od dnia bilansowego. Jest to lokata kapitału,
- długoterminowe rozliczenia międzyokresowe – rozliczenia trwające powyżej 12 miesięcy obejmujące aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz inne rozliczenia²².

Na aktywa obrotowe składają się:

- zapasy – przydzielone do zużycia lub zbycia w okresie krótszym niż 12 miesięcy aktywa (materiały, wyroby gotowe, produkty w procesie produkcji, półprodukty, towary nabyte do odsprzedaży),
- należności krótkoterminowe – całość należności z tytułu dostaw i usług a także całość lub część należności z innych tytułów niezakwalifikowanych do aktywów finansowych, a które są wymagalne w okresie 12 miesięcy od dnia bilansowego,
- inwestycje krótkoterminowe – powstałe lub nabyte aktywa finansowe w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych w czasie nie dłuższym niż 12 miesięcy (udziały, akcje, udzielone pożyczki),
- krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe – rozliczenia trwające do 12 miesięcy²³.

²² E. Nowak, *Analiza sprawozdań finansowych...op.cit.*

²³ I. Olchowicz, A. Tłaczała, *Sprawozdawczość finansowa*, 2004, s. 113-117.

Strona pasywów składa się z następujących źródeł finansowania:

- kapitał własny – zależy od formy prawnej jednostki. Powstaje z wpłat udziałowców lub akcjonariuszy, wkładów właścicieli lub wspólników działalności gospodarczej,
- zobowiązania i rezerwy na zobowiązania – zobowiązania to wynikający z przeszłych zdarzeń obowiązek realizacji świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, które sprawią wykorzystanie już posiadanych bądź przyszłych aktywów jednostki. Natomiast rezerwy są zobowiązaniami, których data wymagalności lub kwota nie są pewne²⁴.

Kapitał własny obejmuje:

- kapitał podstawowy, wnoszony w chwili rozpoczęcia działalności w wysokości określonej w umowie bądź statucie,
- udziały (akcje) własne (wielkość ujemna),
- kapitał zapasowy, czyli: kapitał zapasowy w spółkach, fundusz zasobowy w spółdzielniach oraz fundusz przedsiębiorstwa w przedsiębiorstwach państwowych,
- kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny,
- kapitał rezerwowy, przydzielony na niespodziewane wydatki i straty,
- zysk (strat) z lat ubiegłych, odnosi się do niepodzielonych zysków lub strat netto z poprzednich lat,
- zysk (strata) netto roku obrotowego, wyraża wynik finansowy netto wypracowany w danym roku obrotowym,
- odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego, koryguje zysk netto²⁵.

W grupie zobowiązań i rezerw na zobowiązania zostały ujęte:

- rezerwy na zobowiązania, czyli: z tytułu odroczonego podatku dochodowego, na świadczenia emerytalne i podobne oraz pozostałe rezerwy,
- zobowiązania długoterminowe, wymagalne po upływie roku od dnia bilansowego, obejmują zobowiązania wobec jednostek powiązanych oraz wobec pozostałych jednostek (kredyty i pożyczki, zobowiązania z tytułu

²⁴ A. Sokół, A. O. Surmacz, M. Brojak-Trzeskowska, M. Porada-Rochoń, J. Lubomska-Kalisz, *Analiza sprawozdań finansowych*, Wyd. CeDeWu, Warszawa 2010, s. 42.

²⁵ W. Gabrusiewicz, M. Remlein, *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, Wyd. PWN, Warszawa 2007, s. 106-113.

emisji dłużnych papierów wartościowych, inne zobowiązania finansowe oraz inne zobowiązania),

- zobowiązania krótkoterminowe, są wymagalne do 12 miesięcy od dnia bilansowego, charakteryzują się podziałem na zobowiązania wobec jednostek powiązanych (z tytułu dostaw i usług oraz inne) oraz wobec pozostałych jednostek (kredyty i pożyczki, z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych, inne zobowiązania finansowe, z tytułu dostaw i usług, zaliczki za dostawy, zobowiązania wekslowe, z tytułu wynagrodzeń, z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń i innych świadczeń jak również inne zobowiązania),
- rozliczenia międzyokresowe, które dzielą się na ujemną wartość firmy (różnica pomiędzy niższą ceną nabycia jednostki a wartością przejętych aktywów netto) oraz inne rozliczenia międzyokresowe (bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów oraz przychody przyszłych okresów)²⁶.

Każdy bilans powinien zawierać szereg elementów, które obejmują:

- dokładne określenie jednostki gospodarczej dla której został sporządzony,
- wyszczególnienie przewidzianych w załączniku do ustawy o rachunkowości pozycji, grup i wartości aktywów i pasywów,
- łączną sumę bilansową – aktywów i pasywów,
- datę, na którą bilans został sporządzony (moment bilansowy),
- podpisy osób odpowiedzialnych za rzetelne i prawidłowe sporządzenie bilansu (podpisy kierownika jednostki i głównego księgowego).

Do podstawowych zasad sporządzania bilansu należy zaliczyć:

1. Zasadę porównywalności danych – najpierw podaje się dane na dzień kończący aktualny rok obrotowy a następnie na dzień kończący poprzedni rok obrotowy,
2. Zasadę równowagi bilansowej – ogólna kwota aktywów jest musi być równa łącznej sumie pasywów,
3. Zasadę segregacji – elementy majątku należy przyporządkować do właściwej grupy i podgrupy bilansu,
4. Zasadę dnia bilansowego – bilans zawsze sporządza się na określony dzień,

²⁶ E. Walińskiej, (pod red.), *Rachunkowość finansowa*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 101.

5. Zasadę ciągłości – bilans zamknięcia poprzedniego roku obrotowego jest bilansem otwarcia na rok następny
6. Zasadę kompletności – w bilansie należy określić wszystkie składniki majątku i źródła ich finansowania,
7. Zasady formalne – określają wzór informacyjny, wymagany stopień szczególności i jego zgodność ze stanem faktycznym²⁷.

Bilans jest zestawieniem przedstawiającym sytuację finansową przedsiębiorstwa na dany dzień. Aby ułatwić ocenę pozycji przedsiębiorstwa oraz procesów w nim zachodzących, firmy te mają obowiązek przedstawiania bilansu za minimum dwa ostatnie okresy sprawozdawcze, sporządzone według tych samych zasad.

Rachunek zysków i strat jako element sprawozdania finansowego

Wynik finansowy stanowi miarę obecnej i przyszłej siły dochodowej jednostki. Określa on zwrotność poniesionych w procesie gospodarczym nakładów oraz potencjalne korzyści właścicieli wniesionego do przedsiębiorstwa kapitału. Rachunek zysków i strat jest to element sprawozdania finansowego, który w sposób uporządkowany prezentuje wszystkie elementy kształtujące pozycję wyniku finansowego. Mówiąc ogólnie, wynik finansowy jest rezultatem algebraicznych porównań zrealizowanych przez podmiot przychodów z kosztami ich uzyskania oraz ze zmniejszeniami przychodów o innym charakterze²⁸. Rachunek zysków i strat, nazywany również rachunkiem wyników, jest kolejnym obok bilansu istotnym elementem sprawozdania finansowego jednostki²⁹. Informacje znajdujące się w bilansie jak również rachunku zysków i strat dopełniają się wzajemnie. Bilans przedstawia majątek jednostki oraz źródła jego pokrycia. Natomiast rachunek zysków i strat ukazuje efekty tego, jak ten majątek został wykorzystany³⁰. Rachunek zysków i strat to dynamiczne zestawienie osiągniętych przychodów

²⁷ W. Gos, Mućko P., Skoczylas W., Janowicz M., Niemiec A., Waśniewski P., *Sprawozdania finansowe i ich analiz*, Warszawa 2015.

²⁸ M. Gmytrasiewicz, A. Karmańska, *Rachunkowość finansowa*, Difin, Warszawa 2002, s. 68.

²⁹ I. Emerling, *Rachunek zysków i strat w świetle rozwiązań międzynarodowych*. Studia Ekonomiczne nr 190, Kierunki harmonizacji polskiej rachunkowości z międzynarodowymi standardami sprawozdawczości finansowej, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2014.

³⁰ W. Gabrusiewicz, M Remlein, *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, 2007, s. 121.

i odpowiadających im kosztów w okresie sprawozdawczym. Umożliwia to ustalenie struktury wyniku finansowego. Wynik finansowy stanowi wielkość efektów finansowych, jakie wygenerowała jednostka poprzez prowadzoną działalność. Dlatego celem rachunku wyników jest jego badanie w przedsiębiorstwie³¹.

Przychody i koszty należy uwzględnić w rachunku zysków i strat, jeżeli:

- prawdopodobne jest, że jednostka osiągnie ewentualne przyszłe korzyści ekonomiczne związane z tą pozycją lub że nastąpi ich wpływ z jednostki,
- pozycja ta posiada wartość, którą można wiarygodnie ustalić. Przychody ujmuje się w rachunku zysków i strat, jeśli nastąpiło jednoczesne ujęcie w księgach powstania należności lub otrzymania środków pieniężnych, czy zmniejszenia zobowiązań.

Przychód musi być wiarygodnie wyceniony oraz wystarczająco pewny³². Analogicznie koszty ujmuje się w rachunku zysków i strat, jeżeli nastąpiło jednoczesne zwiększenie stanu zobowiązań lub zmniejszenie stanu aktywów (np. zużycie surowców, czy wykorzystanie usług obcych jeszcze niezapłaconych). Rachunek zysków i strat pozwala na ustalenie wyniku finansowego na trzech poziomach:

- poziomie operacyjnym, pozwalającym ustalić wynik operacyjny,
- poziomie finansowym, na którym ustala się wynik na działalności gospodarczej przedsiębiorstwa,
- poziomie nadzwyczajnym, na którym koryguje się wynik na działalności gospodarczej o zdarzenia nadzwyczajne w celu uzyskania wyniku finansowego brutto³³.

Sama wartość zysku i jego dynamika staje się jednak informacją niewystarczającą z punktu widzenia świadomego kierowania działalnością gospodarczą podmiotu. Niewystarczająco także charakteryzuje całokształt jego działalności, która może być przecież kształtowana przez różne czynniki (natury ekonomicznej, podatkowej, losowej itp.).

³¹ A. O. Sokół, M. Surmacz, M. Brojak-Trzeskowska, M. Porada-Rochoń, J. Lubomska-Kalisz, *Analiza sprawozdań finansowych*, Wyd. CeDeWu, Warszawa 2010, s. 43.

³² L. Gąsioriewicz: *Analiza ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2002, s. 102.

³³ M. Sierpińska, D. Wędzki: *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*. Wyd. PWN, Warszawa 2008, s. 26.

Przychód lub zysk to korzyść ekonomiczna powstała w okresie sprawozdawczym w wyniku działalności gospodarczej. Objawia się zwiększeniem kapitału własnego w sposób inny niż wniesienie wpłat przez udziałowców lub właścicieli. Natomiast koszty bądź straty to powstałe w okresie sprawozdawczy zmniejszenia korzyści ekonomicznych, które były przyczyną powstania tego przychodu. Do kosztów nie zalicza się wycofanych wpłat przez udziałowców lub właścicieli³⁴.

Ogólnie rachunek zysków i strat jest to zestawienie przychodów i kosztów, zysków i strat nadzwyczajnych oraz obciążeń związanych z uzyskaniem przychodów (podatki). Pokazuje nam tworzenie wyniku finansowego w danym okresie rozliczeniowym. Dzięki informacjom z tego sprawozdania możemy określić czy działalność jednostki w ciągu okresu była rentowna, jednak nie daje on informacji o tym czy przyniosła nadwyżkę czy niedobór środków pieniężnych. W rachunku zysków i strat prezentowane są dwie podstawowe kategorie finansowe:

- Przychody: generalnie stanowią korzyści jednostki z różnego rodzaju źródeł. Ustawa o rachunkowości definiuje przychody traktując je na równi z zyskami. W znowelizowanej ustawie przychody i zyski rozumie się jako uprawdopodobnione powstanie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zwiększenia wartości aktywów, albo zmniejszenia wartości zobowiązań, które doprowadzą do wzrostu kapitału własnego lub zmniejszenia jego niedoboru w inny sposób niż wniesienie środków przez udziałowców lub właścicieli,
- Koszty: natomiast oznaczają pomniejszenie tych korzyści, stanowią wyrażone w mierniku pieniężnym celowe zużycie rzeczowych składników majątku, wynagrodzenie za pracę oraz pewne nakłady czysto pieniężne poniesione przez jednostkę, w danym okresie w związku z jej działalnością³⁵ Ustawa definiuje koszty i straty jako uprawdopodobnione zmniejszenia w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów, albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia

³⁴ J. Turyna, *Rachunkowość finansowa*, Wyd. C.H.Beck, Warszawa, 2008, s. 135.

³⁵ W. Gabrusewicz, *Sprawozdawczość finansowa*, Wyd. Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości Poznań 2005.

szenia kapitału własnego lub zwiększenia jego niedoboru w inny sposób niż wycofanie środków przez udziałowców lub właścicieli³⁶.

Ogólną budowę rachunku zysków i strat przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Ogólna budowa rachunku zysków i strat

Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów
– Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów
= Zysk (strata) brutto ze sprzedaży
+ Pozostałe przychody operacyjne
– Pozostałe koszty operacyjne
= Zysk (strata) z działalności operacyjnej
+ Przychody finansowe
– Koszty finansowe
= Zysk (strata) brutto z działalności gospodarczej
+ Zyski nadzwyczajne
– Straty nadzwyczajne
= Zysk (strata) brutto
– Podatek dochodowy
+ Pozostałe obowiązkowe zmniejszenie zysku (zwiększenia strat)
= Zysk (strata) netto

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sierpińska i Jachna³⁷.

Układ rachunku zysków i strat dzieli się na następujące obszary:

- działalność operacyjną,
- pozostałą działalność operacyjną,
- działalność finansową,
- działalność nadzwyczajną.

³⁶ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości Dziennik Ustaw Rok 2002 Nr 76 poz. 694, (art.3 pkt.30).

³⁷ M. Sierpińska, Jachna T., *Metody podejmowania decyzji finansowych*, Wyd. PWN, Warszawa 2007.

Działalność operacyjna odzwierciedla przychody i koszty najbardziej istotnych dokonań jednostki w ciągu okresu. Efekty tej działalności najbardziej wpływają na ogólną rentowność podmiotu. Produkcja, usługi i handel to przykłady typowych rodzajów działalności podstawowej. Pozostała działalność operacyjna zawiera przychody i koszty, które są pośrednio związane z działalnością operacyjną i nie mogą zostać zaliczone do podstawowej działalności operacyjnej. Działalność finansowa prezentuje koszty finansowania działalności oraz przychody powstałe w wyniku inwestycji w przeszłych okresach. Natomiast działalność nadzwyczajna obejmuje zdarzenia powstałe w wyniku zdarzeń losowych nadzwyczajnych, trudnych do przewidzenia (pożar, powódź)³⁸.

Ustawa o rachunkowości zezwala na sporządzanie rachunku zysków i strat w dwóch wariantach: kalkulacyjnym i porównawczym. Wariant porównawczy stosują jednostki prowadzące ewidencję kosztów w układzie rodzajowym. Wykazuje on tylko koszty poniesione w danym okresie sprawozdawczym według rodzaju. Nie ma znaczenia to, jakiego okresu koszty dotyczyły. W wariantie kalkulacyjnym ewidencja kosztów jest prowadzona według miejsca ich powstawania. Dotyczy kosztów działalności operacyjnej obciążających dany okres sprawozdawczy. Są nimi: koszty wytworzenia sprzedanych produktów, koszty sprzedaży oraz koszty ogólnego zarządu. Nie bierze się pod uwagę kosztów, które dotyczą innych okresów sprawozdawczych. Przychody obejmują jedynie przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów³⁹.

Informacje dodatkowe jako element sprawozdania finansowego

Informacja dodatkowa jest niezbędną częścią sprawozdania finansowego. Zawiera ona ważne dane i wyjaśnienia elementów sprawozdań finansowych. Dzięki niej sprawozdanie finansowe będące całością pokazuje solidny i jasny obraz sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego jednostki. Informacja dodatkowa jest podzielona na dwie części :

1. Wprowadzenie do sprawozdania finansowego,
2. Dodatkowe informacje i objaśnienia.

³⁸ E. Walińska (pod red.), *Rachunkowość finansowa...*, op. cit.

³⁹ W. Gabrusiewicz, M. Remlein, *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa...*, op. cit.

Pierwsza część obejmuje wprowadzenie do sprawozdania finansowego. W szczególności zawiera ona:

- nazwę (firmy i siedzibę), podstawowy przedmiot działalności jednostki oraz wskazanie właściwego sądu lub innego organu prowadzącego rejestr,
- wskazanie czasu trwania działalności jednostki, jeżeli jest ograniczony,
- wskazanie okresu objętego sprawozdaniem finansowym,
- wskazanie, że sprawozdanie finansowe zawiera dane łączne, jeżeli w skład jednostki wchodzi wewnętrzne jednostki organizacyjne sporządzające samodzielne sprawozdanie finansowe,
- wskazanie, czy sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez jednostkę w dającej się przewidzieć przyszłości i oraz czy nie istnieją okoliczności wskazujące na zagrożenie kontynuowania przez nią działalności,
- w przypadku sprawozdania finansowego sporządzonego za okres, w ciągu którego nastąpiło połączenie, wskazanie, że jest to sprawozdanie finansowe sporządzone po połączeniu spółek, oraz wskazanie zastosowanej metody rozliczania połączenia (nabycia, łączenia udziałów),
- omówienie przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, w tym metod wyceny aktywów i pasywów (także amortyzacji), pomiaru wyniku finansowego oraz sposobu sporządzania sprawozdania finansowego w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru⁴⁰.

Z kolei drugą część obejmuje dodatkowe informacje i objaśnienia, które powinny dokładnie opisać zmiany w poszczególnych grupach rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych. Dodatkowo należy wykazać koszty wytworzenia środków trwałych w budowie, środków trwałych na własne potrzeby oraz nakłady poniesione w minionym roku. Należy także okazać budowę własności kapitału podstawowego. Informacja dodatkowa powinna zawierać opis istotnych zdarzeń, które mają wpływ na obraz jednostki. W tej części powinien się znaleźć również szczegółowy opis wspólnych przedsięwzięć, które nie podlegają konsolidacji, a w jednostkach, w których nastąpiło połączenie w ciągu roku przedstawienie metody połączenia i podstawowych danych dotyczących ich rozliczenia. Należy także umieścić informacje o przeciętnym zatrudnieniu z po-

⁴⁰ Sierpińska M., Jachna T., *Metody podejmowania decyzji finansowych...*, op. cit.

działem na grupy zawodowe oraz o wynagrodzeniach, pożyczkach i innych świadczeniach, które były udzielone osobom zarządzającym spółkami handlowymi⁴¹.

Podsumowanie

Aby podmioty gospodarcze mogły prawidłowo funkcjonować na rynku konieczne jest stosowanie nowoczesnych metod i instrumentów zarządzania środkami pieniężnymi. Podstawą do tego jest rzetelne i dokładne sporządzanie sprawozdań finansowych. Sprawozdanie finansowe jest podstawowym i niezbędnym elementem przedstawiającym syntetyczny obraz sytuacji majątkowej i finansowej firmy. Jest również praktycznym narzędziem pozwalającym na uporządkowane podanie informacji o jednostce, a także na szybką analizę danych. Wielki zasób informacji, jakie niesie sprawozdanie finansowe pozwala zaspokoić w pewnym stopniu potrzeby odbiorców, którzy w opublikowanych danych upatrują weryfikacji podjętego przez siebie ryzyka, to znaczy czy zamierzony cel zostanie osiągnięty i jaki jest stosunek oczekiwań do wyniku finansowego jednostki.

Literatura

1. Bednarski L., *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie* (wydanie IV zmienione), Wyd. PWE, Warszawa 2004.
2. Bławat F., *Analiza ekonomiczna*, Wyd. PWN, Warszawa 2003, s. 52.
3. Brzezina W., *Ogólna teorii rachunkowości*, Wyd. Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 1998.
4. Dębski W., *Teoretyczne i praktyczne aspekty zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, Wyd. PWN, Warszawa 2005, s. 42.
5. Emerling I., *Rachunek zysków i strat w świetle rozwiązań międzynarodowych*. Studia Ekonomiczne nr 190, Kierunki harmonizacji polskiej rachunkowości z międzynarodowymi standardami sprawozdawczości finansowej, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2014.
6. Gabrusewicz W., *Sprawozdawczość finansowa*, Wyd. Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości Poznań 2005
7. Gabrusewicz W., Kołaczyk Z., *Bilans. Wartość poznawcza i analityczna*, Wyd. Difin, Warszawa, 2005.
8. Gabrusewicz W., Remlein M., *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, 2007,

⁴¹ Olchowicz I., Tłaczała A., *Sprawozdawczość finansowa*, Wyd. DIFIN, Warszawa 2009.

- s. 121.
9. Gąsiorkiewicz: *Analiza ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2002, s. 102.
 10. Gmytrasiewicz M., Karmańska A., *Rachunkowość finansowa*. Difin, Warszawa 2002, s. 68.
 11. Gos W., M. Janowicz, P. Mućko, A. Niemiec, W. Skoczylas, P. Waśniewski, *Sprawozdania finansowe i ich analiza*, Wyd. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2015.
 12. Gos W., *Sprawozdawczość i rewizja finansowa*, Instytut Audytu i Doradztwa, Warszawa 2005.
 13. Kiziukiewicz T., Sawicki K., *Rachunkowość małych przedsiębiorstw*, Wyd. PWE, Warszawa 2012.
 14. Nesterowicz R., *Sprawozdawczość finansowa i jej rola w ocenie wyników działalności przedsiębiorstw* [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, z. 39 (3/2014), Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014, s. 320-329.
 15. Nowak E., *Analiza sprawozdań finansowych*, Wyd. PWN, Warszawa 2008, s. 33.
 16. Olchowicz I., Tłaczała A., *Sprawozdawczość finansowa*, Wyd. DIFIN, Warszawa 2009
 17. Sierpińska, D. Wędzki: *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*. Wyd. PWN, Warszawa 2008, s. 26.
 18. Sierpińska, Jachna T., *Metody podejmowania decyzji finansowych*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2007.
 19. Sierpińska, T. Jachna, *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, Wyd. PWN, Warszawa 2006, s. 50.
 20. Sokół, A. O. Surmacz, M. Brojak-Trzeskowska, M. Porada-Rochoń, J. Lubomska-Kalisz, *Analiza sprawozdań finansowych*, Wyd. CeDeWu, Warszawa 2010, s. 42.
 21. Tokarski M., *Sprawozdanie finansowe – niedoskonałe źródło informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa*, [w:] *Rola przedsiębiorczości w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego. Przedsiębiorczość – Edukacja*, 5. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Wydawnictwo Nowa Era. Warszawa – Kraków 2009.
 22. Turyna J., *Rachunkowość finansowa*, Wyd. C.H.Beck, Warszawa, 2008, s. 135.
 23. Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (DzU. Z 1994 r. nr. 121, poz. 591 z późn. zm.).

24. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości Dziennik Ustaw Rok 2002 Nr 76 poz. 694, (art.3 pkt.30).
25. Walińska E., *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa, 2009, s. 204-209.
26. Walińskiej E., (pod red.), *Rachunkowość finansowa*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 101.

FINANCIAL STATEMENTS AND THEIR ROLE IN THE FUNCTIONING OF ENTERPRISES

Summary: The effects of any economic decisions taken by the operators focus on the financial markets. For this reason, companies need to take into account the financial criterion, in addition to other important aspects ie. The legal, organizational or personal. Ability to carry out proper methodically and factually assess the financial condition of the company is one of the most important prerequisites of management. The information contained in the annual financial statements are a logical connection accounting, finance and business management. The financial statement is therefore to describe the reality of the financial enterprises and for managers, owners and broader stakeholders. It shows the importance and the role of financial statements in the functioning of economic entities. An analysis of the literature in the field of financial reporting.

Keywords: financial statements; finance; reporting; balance sheet; profit and loss account

Translated by Małgorzata Górka